Savitribai Phule Pune University
School of Open Learning
(Distance Education Program)

M.A. [Marathi]
Second Year
MAR 211

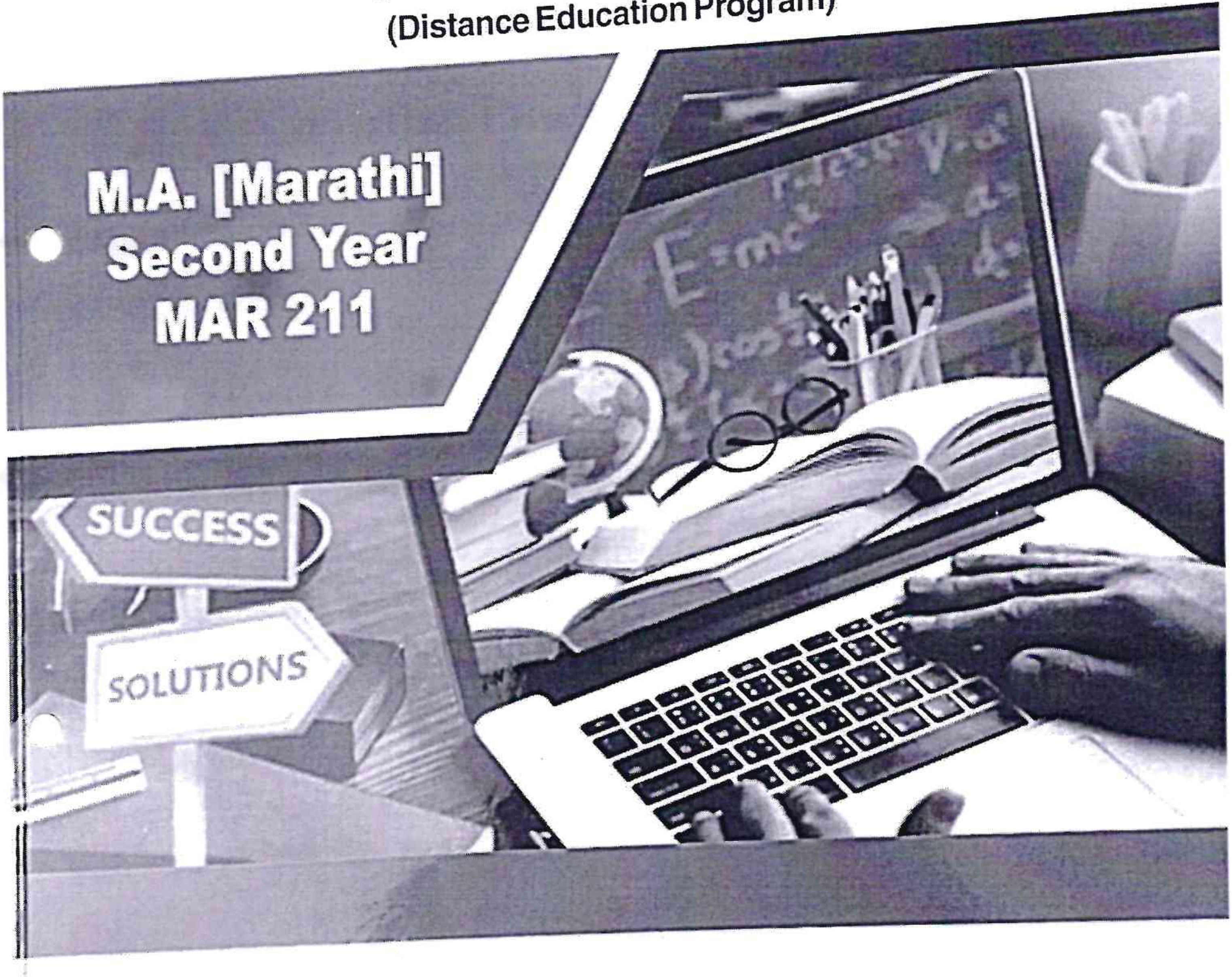

प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये

M.A. [Marathi]
Second Year
MAR 211

प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये

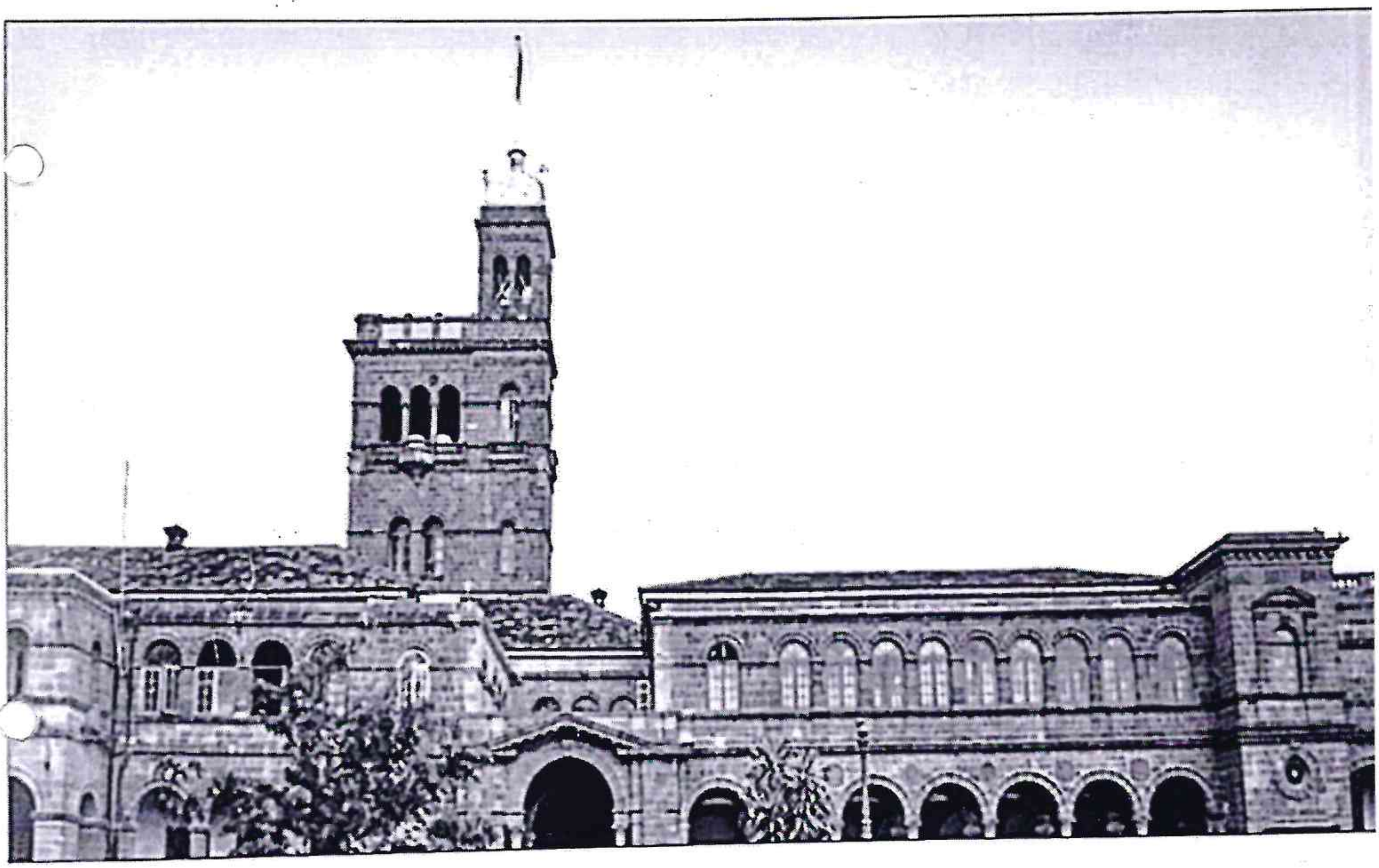

ISBN 978-93-5453-737-0

Savitribai Phule Pune University
School of Open Learning
(Distance Education Program)

लेखक

डॉ. हनुमंत लक्ष्मण भवारी

(एम.ए.,बी.एड. नेट. एम. फील. पीएच. डी.)

सहायक प्राध्यापक, मराठी विभाग

श्री पद्ममणी जैन महाविद्यालय, पाबळ

ता. शिरूर जि. पुणे. ४१२४०३.

All rights reserved. No part of this publication which is material protected by this copyright notice may be reproduced or transmitted or utilized or stored in any form or by any means now known or hereinafter invented, electronic, digital or mechanical, including photocopying, scanning, recording or by any information storage or retrieval system, without prior written permission from the Publisher.

Information contained in this book has been published for School of Open Learning, Savitribai Phule Pune University, Pune by VIKAS Publishing House Pvt. Ltd. and has been obtained by its Authors from sources believed to be reliable and are correct to the best of their knowledge. However, the Publisher and its Authors shall in no event be liable for any errors, omissions or damages arising out of this information and specifically disclaim any implied warranties or merchantability or fitness for any particular use.

VIKAS

Vikas® is the registered trademark of Vikas® Publishing House Pvt. Ltd.

VIKAS® PUBLISHING HOUSE PVT. LTD.

E-28, Sector-8, Noida - 201301 (UP)

Phone: 0120-4078900 • Fax: 0120-4078999

Regd. Office: A-27, 2nd Floor, Mohan Co-operative Industrial Estate, New Delhi 1100 44

• Website: www.vikaspublishing.com • Email: helpline@vikaspublishing.com

प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये

अभ्यासक्रम

प्रकरण क्र.	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्र.
	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये: भाग-१	
१.	**प्रसारमाध्यमे आणि भाषाव्यवहार** १. प्रसारमाध्यमे : संकल्पना, स्वरूप आणि प्रकार २. प्रसारमाध्यमातील आशयनिर्मितीचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि भाषाव्यवहार ३. मुद्रित माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये ४. श्राव्य आणि दृकश्राव्य माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये	९
२.	**मुद्रितमाध्यमांसाठीलेखन** १. मुद्रितमाध्यम : लेखनप्रकार (बातमी, अग्रलेख, संपादकीयलेख, स्तंभलेख, लेख, जाहिरात.) २. लेख : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये ३. स्तंभलेख : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये ४. जाहिरात : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये	२७
३.	**नभोवाणीमाध्यमासाठी लेखन** १. नभोवाणीवरील विविध कार्यक्रम, लेखनबंध आणि भाषाव्यवहार २. सूत्रसंचालन, उद्घोषणा,निवेदन, बातमीपत्र, विशेष कार्यक्रमांचे वृत्तांकन नभोनाट्य, श्रुतिका, रूपक, मुलाखत, चर्चात्मक कार्यक्रम, जाहिरात इ. ३. अवलोकनपरलेखन : निवडणूक, साहित्यसंमेलन, विशिष्ट समस्या, सामाजिक प्रश्न, विविध घडामोडी इ. बाबतचे लेखन ४. नभोवाणीसाठी जाहिरात लेखन	४१

४.	**दूरचित्रवाणीमाध्यमांसाठी लेखन** १. माहितीपर कार्यक्रमांसाठीचे लेखन २. संहितालेखन ३. उद्घोषक, निवेदक यासाठीचे लेखन ४. दूरचित्रवाणीसाठी जाहिरात लेखन	५५
	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये: भाग-२	
५.	**माहितीपटासाठीचे लेखन** १. माहितीपट व लघुपट : संकल्पना, निर्मीती आणि हेतू २. माहितीपट व लघुपटाचे विषय, प्रकार व स्वरूप ३. माहितीपटासाठी संशोधन आणि प्रत्यक्ष संहीतालेखन ४. माहितीपटाचे परीक्षण व आस्वादपरलेखन	६७
६.	**चित्रपटासाठीचे लेखन** १. पटकथा : संकल्पना, स्वरूप २. पटकथा : रचना व लेखन कौशल्ये ३. साहित्य आणि पटकथा: परस्परसंबंध ४. संवादलेखन ५. चित्रपट परीक्षण व आस्वादपर लेखन	७५
७.	**लिखितस्वरूपाच्या नवसमाजमाध्यमांसाठीचे लेखन** १. नवसमाजमाध्यमांचे स्वरूप : प्रकार लेखनबंध, लेखन व भाषा वैशिष्ट्ये (समाज माध्यमांचे वेगळेपण बलस्थाने आणि प्रभाव) २. फेसबुक, ब्लॉग आणि वेबसाईटसाठीचे लेखन ३. प्रतिक्रियात्मक आणि समीक्षात्मक लेखन: ट्विटर, व्हाटसअप. टेलिग्राम, वी- चाट ४. व्यावसायिक संकेतस्थलांसाठी आशय लेखन	८५
८.	**दृक-श्राव्य स्वरूपाच्या नवसमाजमाध्यमांसाठीचे लेखन** १. दृकश्राव्यमाध्यम : परिचय, स्वरूप आणि लेखनबंध (समाज माध्यमांचे वेगळेपण, बलस्थाने आणि प्रभाव) २. युट्युब व्हिडिओसाठी संहितालेखन ३. DIY (DO IT YOUR SELF) व्हिडिओसाठी संहितालेखन ४. कार्पोरेट व्हिडिओसाठी लेखन (उदा. कॉलेजमाहितीपट कंपनी माहितीपट) ५. वेबिनार, स्काइप, फेसबुक लाइव्ह, वेबसेरीज आदी तंत्र साधनांसाठीलेखन	९९

प्रकरण १: प्रसारमाध्यमे आणि भाषाव्यवहार

रचना

१.०. प्रस्तावना
१.१. उद्दिष्टे
१.२. व्याख्या
१.३. प्रसारमाध्यमे : संकल्पना, स्वरूप आणि प्रकार
१.४. प्रसारमाध्यमातील आशयनिर्मितीचे स्वरूप, वैशिष्टये आणि भाषाव्यवहार
१.५. मुद्रित माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्टये
१.६. श्राव्य माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्टये
१.७. दृकश्राव्य माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्टये
१.८. सारांश
१.९. पारिभाषिक शब्द
१.१०. सरावासाठी प्रश्न
१.११. अधिक वाचनासाठी पुस्तके

१.०. प्रस्तावना

आपले विचार दुसर्याला कळावेत म्हणून प्राचीन काळी दूत किंवा निरोपी असायचे हेच कार्य पुढे लोककलेच्या माध्यामतून घडू लागले. तंत्रज्ञानाच्या विकासामुळे छपाई यंत्राचा शोध लागला आणि मुद्रित माध्यामांचे युग सुरु झाले. वृतपत्रे, पुस्तके, मासिके निघू लागली. मग त्याच्याद्वारे माहितीचे प्रसारण होऊ लागले. त्यानंतर प्रसामाध्यमांमध्ये नवी क्रांती घडून आली आणि दृक माध्यमाची सेवा सुरु झाली. रेडीओ, दूरसंचार ही सेवा अगदी खेडोपाडी पोहचली. जसा जसा विकास होत गेला तसी तसी प्रसारमाध्यमेही बदलत गेली. दृक आणि श्राव्य असे दोन्ही अनुभव देणारी दृकश्राव्य माध्यमे सर्वदूर पोहचली. चित्रपट, नाटक, वातम्या यांच्या माध्यमांतून लोकांचे ज्ञान व मनोरंजन घडू लागले. अलीकडे तंत्रज्ञानाचा विकास, डिजिटलक्रांती, तसेच इंटरनेटच्या वापरामुळे तर सारे जगच आपल्या हातात आले. नवसमाजमाध्यमे आपल्या जीवनाचा आज अविभाज्य भाग झाली आहेत.

१.१. उद्दिष्टे

१. प्रसारमाध्यमे स्वरूप, संकल्पना समजून घेता येईल.
२. आशयनिर्मितीचे स्वरूपाचे महत्व विशद करता येईल.
३. दृकश्राव्य नवमाध्यमांसाठी लेखन क्षमता विकसित होतील.
४. नवसमाजमाध्यमांचे स्वरूप व प्रकार समजतील.